

10 jaar Herenboeren hoe het allemaal begon

Eerste
TV-optreden
Geert van der Veer, Herenboeren
Wilhelminapark, Bostel, 2016

De eerste 24 deelnemers
van Herenboeren
Wilhelminapark, Bostel,
2015

Een decennium Herenboeren, dat is het resultaat van ongelooflijk veel mensen die waanzinnig hard hebben gewerkt, te veel om hier op te noemen. Het begon allemaal met de droom van één man.

Grip op ons voedsel

Geert van der Veer zag dat de manier waarop wij ons voedsel produceren grote uitdagingen veroorzaakt: dierenwelzijn, milieuvuiling, schaalvergroting en wereldwijde distributie, om maar een paar voorbeelden te noemen, zoals hij ook vertelt in het artikel op pagina 6. Hij merkte dat steeds meer mensen grip willen krijgen op wat zij eten: waar komt het vandaan, hoe wordt het geproduceerd, wat heeft dit eten meegemaakt? Grip op je voedsel, dat moet toch mogelijk zijn, dacht hij. Samen met anderen begon hij te schetsen, te rekenen en door te denken en langzaam maar zeker ontstond zo het idee van Herenboeren: kleinschalige, coöperatieve boerderijen die duurzaam produceren voor tweehonderd huishoudens in de omgeving.

Drie pijlers

Het concept van Herenboeren stoelt op drie pijlers. De eerste pijler is een natuurgedreven voedselproductiesysteem. Dat betekent onder andere dat de biodiversiteit toeneemt op het bedrijf, dat er geen kunstmest en pesticiden gebruikt worden en dat de dieren hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen.

De tweede pijler is sociale verbinding. De lokale gemeenschap maakt deze coöperaties mogelijk, denkt en ontwikkelt mee en is tegelijkertijd de afnemer van de producten. Het omgekeerde gebeurt ook: Herenboerderijen zijn een bron van nieuwe sociale relaties en activiteiten.

De derde pijler is een economisch gedragen onderneming. De economie maakt de creatie van waarden mogelijk: biodiversiteit, schone lucht, enzovoorts. Het financiële model ondersteunt dat, geld is niet een doel op zich. Economisch gedragen worden, betekent dat iedereen meedeelt in de winsten en verliezen, maar ook de spelregels mede mag bepalen. Bij Herenboeren draagt de coöperatie de exploitatie en is de boer in loondienst.

Van utopie naar experiment

Veel utopische plannen komen niet verder dan de achterkant van een bierviltje, maar in dit geval ging het wél verder. Samen met een paar goede vrienden, waaronder Alex van den Braak en Mark de Been, en al snel ook

Bezoek van de Koning aan Herenboeren
Wilhelminapark, Bostel, 2019

Een aantal vroege pioniers van Herenboeren
Wilhelminapark, Bostel, 2014

“**Iedereen deelt mee in de winsten en verliezen, maar mag ook de spelregels mede bepalen**”

Afrikaantjes en komkommers

Helaas konden de Boxtelse Herenboeren in 2015 niet meteen aan de slag, omdat de grond vol met aaltjes bleek te zitten. Het eerste jaar verbouwden zij daarom afrikaantjes omdat die giftig zijn voor aaltjes. Samen met Hein Béfort, beheerder van Wilhelminapark, werkte Geert de hele winter keihard om de boerderij aan te leggen. In de zomer van 2016 konden de eerste vruchten van de noeste arbeid geplukt worden: komkommers in dit geval.

Tijdens het eerste jaar was het nog de bedoeling om de oogst te 'verkoppen' aan de leden van de coöperatie. De prijs van de groente werd berekend op basis van de gemiddelde prijs in de supermarkt. Dat bleek ingewikkelder dan gedacht. Zo was bepaald

Boudewijn Tooren, besloot Geert zijn plannen in de praktijk te brengen in de buurt van zijn woonplaats Bostel. De eerste stap was het verzamelen van 200 gezinnen om de eerste coöperatie mee op te richten. Elk gezin legde volgens het concept € 2000 in om de boerderij te starten. Om alles in goede banen te leiden, werd op 31 oktober 2013 de Stichting Herenboeren opgericht, die later uitgroeide tot Herenboeren Nederland.

De tweede stap was het vinden van een geschikte locatie. Het oog van de initiatiefnemers viel op het landgoed Wilhelminapark, even ten noorden van Bostel. De beheerder van het Wilhelminapark, de Margraff Stichting, zag iets in het concept. In 2015 werden er afspraken gemaakt over de pacht en over financiering van investeringen zolang de coöperatie het beoogde aantal deelnemers nog niet had. Zonder de inzet van de Margraff Stichting is het maar helemaal de vraag of Herenboeren er vandaag was geweest. Intussen werd de coöperatie opgericht, zodat de huishoudens officieel mee konden doen.

Oprichting Stichting
Herenboeren NL

2013

2014

dat een grote komkommer € 1 kostte en een kleine 50 cent. Toen bleek dat de leden telkens de grootste komkommers het eerste meenamen, werd gedurende de uitgifte de grootste komkommer steeds kleiner. Een ander nadeel van dit systeem was dat je nooit zeker wist of je uit de kosten kwam. Het bestuur besloot de kosten te verdelen over de coöperatielieden. Zo ontstond het systeem van de wekelijkse contributie van € 10 tot € 15 per mond.

**“
In 2019-2020
kwamen er maar liefst
nog acht ‘zusjes’ bij**

Onderzoek en ontwikkeling

In 2017 sloot Herenboeren een Green Deal met het Rijk, de provincie, de gemeente Boxtel, de HAS en de Marggraff Stichting. De Herenboerderij in Boxtel werd daarbij aangewezen als proefboerderij voor alternatieve vormen van voedselproductie. De Green Deal gaf de mogelijkheid om te experimenteren, juist daar waar de wet in de weg zat. Zonder deze kans hadden er bijvoorbeeld nu geen varkens buiten gelopen op de Herenboerderijen. Rond diezelfde tijd ontving Herenboeren Nederland 1 miljoen euro van het Ministerie van LNV. De helft daarvan ging naar de ontwikkeling van het concept en een toolbox om meerdere boerderijen te kunnen ondersteunen.

De andere helft ging zitten in onderzoek naar kengetallen voor nieuwe landbouwwormen, kleinschalig, natuurgedreven, sociaal verbonden en economisch gedragen, onder de noemer WINK: Waardevolle Informatie Natuurgedreven Kwaliteit. Maar al snel

bleek: je kunt beter niet aan kengetallen beginnen. Je kunt beter een leernetwerk van bezieling vormen waarin mensen elkaar kennen, kennis en ervaring uitwisselen en elkaar opstuwten naar grotere hoogte. Herenboeren heeft deze conclusie ter harte genomen en anno 2023 wordt een dergelijk leernetwerk opgericht vanuit Plaats De Kleine Aarde in Boxtel.

De tweede Herenboerderij komt niet zonder slag of stoot

In 2018 namen Jan Poodt en Ron Geurts uit Weert contact op met Herenboeren. Zij wilden ook wel zo'n boerderij beginnen. Ook vanuit Ede klopte een enthousiaste initiatiefnemer, Janneke Blijdorp, aan. Geert was daar blij mee: "Kom maar op, dan gaan we jullie uitlegen wat er mogelijk is. Daar is Stichting Herenboeren Nederland uiteindelijk voor opgericht." Juridisch gezien was het toen verstandiger om de Marggraff Stichting, Stichting Herenboeren Nederland en de coöperatie Herenboeren Wilhelminapark los te koppelen van elkaar. Godelieve Spaas heeft hierin veel voor Herenboeren betekend. Daarna kon Stichting Herenboeren Nederland aan de slag met de begeleiding van nieuwe initiatieven. Dat was het begin van de succesvolle opmars van Herenboeren door heel Nederland.

Uiteindelijk werd niet Weert of Ede de tweede locatie, maar Loenen, dankzij een soepele samenwerking met Natuurmonumenten. Andere initiatiefgroepen waren er inmiddels ook al bijgekomen, waardoor in 2019-2020 Herenboeren Wilhelminapark er maar liefst nog acht 'zusjes' bij kreeg: Herenboerderijen in Loenen, Alphen, Breda, Rotterdam, Weert, Soerendonk, Apeldoorn en Assen.

Op zoek naar een bestuurlijke balans

Elke locatie is uniek: naast de natuurlijke omstandigheden bepaalt ook de lokale cultuur dat elke Herenboerderij anders is. Dat vraagt om maatwerk. Een dichtgemetseld franchise-concept is dus niet wenselijk. In de beginjaren ontdekten de eerste boerderijen allemaal manieren om het Herenboeren-concept uit te werken. Deze ervaringen heeft Herenboeren Nederland bij elkaar gelegd waardoor ze nu in staat is om nieuwe Herenboerderijen nauwer te begeleiden. Maar het blijft zoeken naar een goede balans tussen bottom-up autonomie van de individuele Herenboerderijen en top-down sturing vanuit de landelijke stichting.

Vol vertrouwen de toekomst tegemoet

Tussen 2021 en 2023 groeide het aantal Herenboerderijen van acht naar achttien. Daarnaast zijn er nog tientallen coöperaties in oprichting. De eerste tien Herenboerenboeren en coöperaties hebben echt hun nek uitgestoken, want niemand wist nog wat een Herenboeren-boer precies moest doen en hoe zo'n coöperatie precies werkte. Het Herenboeren-concept is immers van nul af aan ontwikkeld, er was geen voorbeeld om vanaf te kijken. De praktische invulling van het concept

vandaag de dag is het resultaat van jaren pionieren. Boeren, besturen, leden, medewerkers en adviseurs, ontdekken steeds meer over wat wel en niet goed werkt. Zo leren ze elke keer weer van elkaar en geven ze samen vorm aan de beweging. Zowel op hun lokale boerderij, als bij Herenboeren Nederland. De start-up fase is nu voorbij, tijd voor een serieuze opschaling. Want de groei van Herenboeren bewijst: het werkt! ◀

